

Simanainen muistelee

Tarinaa koululaitoksen kehityksestä Rääkkylässä

□ **Ensimmäinen kansakoulu Rääkkylään perustettiin senaatin määräyksestä viimeisenä kuntana laajassa Kuopion läänissä. Sitä vastoin Rääkkylä siirtyi peruskouluun ensimmäisenä kuntana Pohjois-Karjalan läänissä ja ensimmäisten joukossa koko maassa.**

Helmikuun 6. päivänä 1865 annettu asetus kunnallishallinnosta maalla erotti kirkolliset ja maalliset asiat, edelliset kirkonkokousten ja jälkimmäiset kuntakokousten käsiteltäväksi.

Vuoden 1865 kunnallisasetus myönsi kuvernöörille oikeuden antaa kunnille uuden asetuksen toimeenpanemiseen 10 vuotta. Kun, rääkkyläläiset eivät ryhtyneet annetun asetuksen täytäntöön panemiseksi Kuopion läänin kuvernööri määräsi Rääkkylän kunnallishallinnon valittavaksi ennen kesäkuun loppua vuonna 1873. Saman kuun 15. päivänä pidettiin pitäjäkokous, jossa valittiin kuntakokouksen puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja kunnallislautakunnan puheenjohtaja ja jäsenet. Ensimmäinen kuntakokous pidettiin 6.1.1874 kirkonkylän keskiseissä talossa Kinnulassa. Rakennus on vielä olemassa, se on tuo Tarinatupa.

Ennen vuotta 1865 oli kansanopetus tapahtunut ns. kiertokoulujen avulla. Nimi johdettiin siitä, että koulun opettaja ”koulumestari” kulki kautta

pitäjän viiptyen yhdessä talossa 2–3 viikkoa. Sinne lapset kokoontuivat saaden alkeisopetusta, etupäässä lukemista, kirjoitusta, laskentaa ja uskontoa.

Viinavoittorahoilla kerrytettiin kansakoulukassaa

Uusi kunnallisasetus perustessaan kansakoululaitoksen määräsi kuntien perustamaan kouluja eri piireihin. Jo pitäjäkokousten aikana kunnissa oli ns. kansakoulukassa, jota kerrytettiin viinavoittorahoilla. Jo ensimmäisessä kuntakokouksessa 1874 käsiteltiin kunnalle tullutta velvoitetta koululaitoksen perustamisesta. Pöytäkirja kertoo, että ”asetetaan nyt ja vastedes kansakoulun perusteen viinavoittorahat sinetun asetuksen täytäntöön panemiseksi Kuopion läänin kuvernööri määräsi Rääkkylän kunnallishallinnon valittavaksi ennen kesäkuun loppua vuonna 1873. Saman kuun 15. päivänä pidettiin pitäjäkokous, jossa valittiin kuntakokouksen puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja kunnallislautakunnan puheenjohtaja ja jäsenet. Ensimmäinen kuntakokous pidettiin 6.1.1874 kirkonkylän keskiseissä talossa Kinnulassa. Rakennus on vielä olemassa, se on tuo Tarinatupa.

Vuonna 1884 oli läänin kuvernööri Järnefelt käynyt Rääkkylässä kunnallislautakunnan kokouksessa kehoittamassa kuntaa kansakoulun perustamiseen, huomauttaen, että kansakoulukassa on jo 8000 markkaa.

Kuvernöörin käynnin jäl-

keen 28.4.1884 oli kuntakokous, jossa jälleen käsiteltiin kansakoulun perustamista. Äänestyksen tulos oli 286 ääntä vastaan ja 218 puolesta. Kansakoulua ei perustettu vielä.

Tästä päätöksestä koulun kannattajat valittivat lääninhallitukseen, josta seurasi, että kuvernööri määräsi 300 markan sakon uhalla kunnan valitsemaan kansakoulun johtokunnan, mutta valitsi siihen etupäässä koulun vastustajia.

Nyt kului 4 vuotta, ennen kuin kansakoulun perustaminen tulee esille kuntakokouksessa. Vuonna 1887 oli kuntakokous päättänyt, että kansakoulukassasta lainataan yksityisille kuntalaisille rahoja 6 % korolla johtokunnan hyväksymiä takuita vastaan. Maaliskuun 1. päivänä 1888 kuvernööri Järnefelt saapuu jälleen kuntakokoukseen, jonka pitämistä hän oli antanut määräyksen. Kuntakokouksen pöytäkirja kertoo, että ”läänimme Herra kuvernööri puhui lämpimillä sanoilla kansakoulun tarkoituksesta ja siitä suuresta hyödydestä, jota kansakoulu voisi aikaan saattaa ja huomautti siitä pääomasta ja niistä tuloista, joita kunnalla sanottua tarkoitusta varten olisi ollut käytettävänä, joten kunnalla olisi kyllin turvattu perustus kansakoulun käytäntöön panemiseksi, kun myös mainitsi esimerkkiä kunnista, kokouksessa nousi suuri meteli. Tästä pöytäkirja kertoo takia, vaan se on vaikuttanut päinvastoin, jos ei missä ru-

vettu liiallisuusiin rakennuksissa ym. puuhissa. Toivoen menestystä kunnalle kuvernööri poistui kokouksesta.”

”Koulun vastustajat raivosivat kuin villit”

Kuvernöörin poistuttua kokous jatkui. Puheenjohtaja Elias Hirvonen pyysi niitä, jotka haluavat koulun alkamaan ensi syksynä, kuten Elias Hirvonen oli esittänyt, siirtymään hänen puolelleen huonetta. Suurin osa kokouksen osanottajista siirtyi kuitenkin vastakkaiselle puolelle. Kansakoulun puheenjohtaja Kalle Puhakka ehdotti, että koulu perustettaisiin 3 vuoden perästä ja tästä ehdotuksesta sitten äänestettiin. Puhakan ehdotus sai 341 ääntä, mutta niiden ehdotus, jotka tahtoivat lykkäystä vielä kauemmaksi, sai 347 ääntä. Näin ollen 6 äänen perusteella kouluasia vielä lykättiin edelleen.

Pitäjän virkamiesten ja muiden koulua kannattavien pyynnöstä kuntakokous oli kutsuttu koolle 20.11.1889, viidennen kerran käsittelemään koulukysymystä. Koulukokouksen oli saapunut suuri joukko kansaa, sillä propagandaa asian puolesta ja vastaan oli harjoitettu pitkin pitäjää. Valtakirjalla äänestäjiä oli paljon, mutta puutteellisuuksien vuoksi niitä hylättiin suuri joukko. Tämän johdosta kokouksessa nousi suuri meteli. Tästä pöytäkirja kertoo seuraavaa. ”Koulun vastustajat nousivat vihan vimmaan,

Rääkkylän ensimmäinen kansakoulu toimi tässä rakennuksessa. Kuva: Rääkkylän kunnan kuva-arkisto.

raivosivat, kiljuivat ja parkuivat kuin villit. Puheenjohtaja Romppan kehotti kokousta rauhoittumaan, mutta joukko hyökkäsi puheenjohtajan kimppuun huutaen ”kirjat herroilta pois”, minkä vuoksi puheenjohtaja keskeytti kokouksen ilmoittaen sitä jatkettavan seuraavana päivänä.”

Niin tapahtuikin ja yleisö oli silloin rauhoittunut, olipa poliisi kutsuttu kokoukseen. Suuri osa kuntalaisista, jotka edellisenä päivänä olivat jo

Kuopion läänissä.

Näin oli saatu päätökseen pitkälinen riita ensimmäisen kansakoulun perustamisesta, riita, joka oli herättänyt huomiota muuallakin, vaikka Rääkkylä ei liene ollut ainoa kunta jossa ensimmäisen koulun perustamisesta riideltiin.

Herää kysymys, mistä siten johtui tällainen ankaravastarinta kansakoulua kohtaan. Maisteri, maanviljelijä Eero Kankaanrinta laatimassaan muistiossa Rääkkylän kuntakokousten toiminnasta vv. 1874–1918 kirjoittaa seuraavaa: ”Varmaan siihen oli useitakin syitä. Edelliset vuodet olivat olleet katovuosia. Häätäpurahastoon oli tähtynyt turvautua ja sen johdosta oli seurannut ylimääräinen veronkanto. Samasta syystä oli kansakoulurahaston varat otettu pankista ja lainattu maanviljelijöille. Pelättiin, jos kansakoulu perustetaan ja varoja tarvitaan, syntyy maanviljelijöille suuria vaikeuksia lainojen maksamisessa kunnalle. Yhtenä syytä lienee ollut pelko, että kansakoulun käyneet vieroksuivat työntekeä, asia, josta kuultiin mainintoja kunta-kokouksissa. Voitaisiinko ajatella, jotta kun kansakoulun vastustajien joukossa oli myös suurimpien talojen isäntiä, jotka tähän asti olivat tottuneet kokouksissa itse päättämään asioista ja nyt korkeammalta taholta tuli asiassa määräyksiä, se herätti jonkunlaista vastarintaa. Ja kentiespää paikallisen virkamiehistön esiintyminen koulukysymyksessä ei aina ollut kyllin harkittua, vaan liian pontevaa.”

Kunnallishallinnon alkuaikoina näyttää Rääkkylässä esiintyneen koulun perustamisen lisäksi vastustusta yleensä kaikkiin kunnallishallinnon toimiin uudistuksiin. Rääkkylä ei pitänyt myöskään kiihrettä vuoden 1865 kunnallisasetuksen toimeenpanossa. Läänin kuvernöörihan määräsi päätöksellään Rääkkylän kunnallishallinnon valittavaksi ennen kesäkuun loppua

1873. Vastustajina ovat esiintyneet juuri ne ihmiset, joitten hyväksi uudistukset olivat tarkoitettut. Ensimmäisen koulun perustamista vastustimme niin paljon, että saimme toimenpiteillämme nimeä kansakoululaitoksen ja kunnallishallinnon historian lehdille. Aavarannan emäntä Aune Hirvonen, kirjoittajana käytti nimeä Aune Aavaranta, sai aiheen kuntamme kansakoulun perustamisen vaikeuksista kirjoittaa näytelmän, jonka nimenä on ”Senaatin käskystä”. Rasivaaran Nuorisoseuran näyttelijäryhmä esitti näytelmän kunnallishallinnon 100-vuotisjuhlassa 1974. Parhaat kohtaukset näytelmässä ovat 20.11.1889 kuntakokouksesta, joka näyttää menneen täydelliseksi hullinaksi.

Viisitoista koulupiiriä

Kansakoulu aloitti toimintansa syksyllä 1892, kun opettajaksi saatiin Korhonen nimen tehtävänsä valmistu- nton opettaja. Koulutalona oli kunnan aikaisemmin käräjätaloksi ja kuntakokousten pitopaikaksi rakennettu talo kirkonkylässä. Tällä paikalla kirkonkylän koulu oli sitten 70 vuotta, aina uuden kansakoulun valmistumiseen saakka. Kaksikerroksista koulurakennusta kutsuttiin ”Baapeliksi”. Rakennus purettiin vasta liikuntahallin rakennustyöhön ryhdyttäessä.

Jos ensimmäisen koulun perustaminen olikin vaikeaa, niin jatkossa koululaitoksen kehittämisessä on mennyt monin verroin paremmin. Kun ensimmäinen koulu kunnasta saatiin perustetuksi, olttiin Rääkkylässä valmiita perustamaan uusia kouluja varsinkin nopeassa tahdissa. Syn-tyi kilpailua eri kyläkuntien kesken koulujen perustamisesta.

Vuonna 1896 koulupiirejä oli jo neljä, nimittäin kirkonkylä, Rasivaara, Nieminen ja Oravisalo ja 1900 kymme-

nen, joskin kaikissa piireissä ei tuolloin vielä ole ollut omaa koulurakennusta. Kuntakokousten ajan päättyessä ja kunnallislain tullessa voimaan 1917 koulurakennuksia kunnasta oli pystytty rakentamaan yhdeksään koulupiiriin.

Enimmillään koulupiirejä Rääkkylässä on ollut viisitoista ja näissä oppilaita alun toista tuhatta. Jos tarkastellaan meidän aikamme Rääkkylän koululaitoksen kehitystä, on todettava, että 1950 lukua voidaan kuvata koululaitoksen ulkoisten puitteiden kehittämisen kaudeksi. Tuolloin puolet kouluista rakennettiin uudelleen tai peruskorjattiin. Varsinainen koulutoimen sisäimen kehittäminen keskittyi 1960 luvulle ja 1970 luvun alkuvuosiin. Kuntaamme perustettiin ensimmäisenä Pohjois-Karjalassa 2-vuotinen kansalaiskoulu, jonka teki mahdolliseksi uusien koulurakennusten rakentaminen 1960-luvun alussa kirkonkylään.

Merkittävä kehitys Rääkkylän koululaitoksessa on 1953 tapahtunut yksityisen oppikoulun saaminen paikakunnalle. Aluksihan kunnasta puuhattiin kunnallista keskikoulua, mutta kun sitä ei saatu, perustettiin oppikoulu yhdistys ylläpitämään yksityistä oppikoulua. Koulu otettiin 1966 kunnan hoitoon ja 1968 koulu saatiin muutetuksi kunnalliseksi keskikouluksi. Koululle rakennettiin kansakoulun yhteyteen oma uusi koulurakennus. Nämä toimenpiteet aloittivat kehityssarjan, joka johti Rääkkylän siirtymisen peruskouluun vuonna 1973, ensimmäisenä kuntana Pohjois-Karjalassa ja ensimmäisten joukossa koko maassa.

Ilkka Simanainen
syyskuussa 2012